

להתעלות דרך ה'אני'

פרשת לך לך

הרב נתנאל אלישיב

פעם קראתי ספר טוב על מנהל עסקים. אחד הכללים הזכורים לי משם נוגע לשיווק – אל תספר ללקוח הפוטנציאלי כמה המוצר שלך הוא טוב, אלא איזו בעיה הוא יכול לפתור עבור הלקוח. זאת משום שבעיני הלקוח, אתה לא הנושא, הוא הנושא! עכשיו השאלה היא האם אתה יכול לעזור לו או לא.

האמת היא שאת הכלל הזה ניתן ללמוד גם מתחילת פרשת לך לך. הקדוש ברוך הוא לא אמר לאברהם אבינו לעלות לארץ ישראל בגלל מעלתה הנפלאה, גם לא כדי "לעזור" לקדוש ברוך הוא, אלא "לך לך – להנאתך ולטובתך" (רש"י על בראשית יב א), עשה זאת כי זה יהיה טוב לך. כמובן שאצל אדם גדול בענקים כאברהם אבינו, טובתו האישית אינה קטנונית ויצרית, אבל סוף סוף המניע היה "להנאתך ולטובתך".

אולי עלינו ללמוד מכך שאין טעם לנסות לחנך את עצמנו או את זולתנו לעקוף את סוגיית ה"אני", אלא אדרבה, התעלותו של האדם חייבת לעבור דרך ה"אני" שלו. בדרך צחות (כלומר אני מודה שזה לא הפשט) נוסף שאמרו חכמים "לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם" (סנהדרין פרק ד משנה ה). יש שני סוגים של חיובים. לפעמים אומרים לאדם שהוא חייב לעשות דבר מסוים, אבל הוא בהחלט יכול גם לבחור לעשות אחרת. אולם לפעמים אדם חייב לעשות משהו ואין לו כל אפשרות אחרת, כגון לנשום. לפי דרכנו נאמר שלא באו **לצוות** על האדם לומר כך, אלא קובעים כאן עובדה ביחס לטבע האדם – "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם".

יחסי הורים וילדים יכולים להמחיש היטב את העניין. כשהיית ילד, כמובן שכיבדת את הורייך, אבל בסופו של דבר הרגשת שאתה הנושא, והם חלק מהתפאורה, גם אם חלק חשוב. אולם כשאתה נעשה הורה, אתה עדיין מרגיש שאתה הנושא, והילדים הם פרט בחיים שלך! אי אפשר לחמוק מכך – האדם מתבונן על כל מה שמחוצה לו רק דרך עצמיותו.

ובאמת אנו רואים שגם גדולי ישראל לא ברחו מן ה"אני", אלא אדרבה, ביררו בינם לבין עצמם – ולפעמים גם כלפי הציבור – את מעלתם. כבר במשנה נאמר: "אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן: אם אני כאן - הכל כאן, ואם איני כאן - מי כאן" (סוכה נג א); רבי נחמן מברסלב כתב "אני איש פלא ונשמתי הוא פלא גדול" (חיי מוהר"ן רנ"ו); ומרן הרב קוק כותב בשלושה מקומות שונים באגרותיו משפט שכלולות בו המילים "וברוך השם אשר עשה לי את הנפש הזאת". כיצד, אפוא, נפתור את הסתירה שכול אדם ישר מרגיש בין הנטייה האגואיסטית לבין הנטייה האידיאליסטית? נראה שיש שתי דרכים עיקריות.

הדרך הראשונה היא לרומם את האני, כלומר ליצור הזדהות דווקא עם צד הגדלות שבאדם, עם הצד הנשמתי. ככול שאדם חש שבמהותו הוא נשמה טהורה, "חלק אלוה ממעל ממש" כדברי בעל התניא, מימוש העצמי ועיסוקו בעצמו יולידו דברים טובים ואידיאליים, כשבשיא המעלה הזאת האדם נעשה צינור זך ונקי להופעת רצון ד' בעולם, דרך האישיות הספציפית שלו, ולפי כשרונותיו ותכונותיו. הדרך השנייה היא 'הרחבת האני', כדבריו המפורסמים של הרב הגאון שמעון שקופ, בהקדמתו לספרו 'שערי יושר':

"האיש הגס והשפל כל האני שלו מצומצם רק בחומר וגופו, למעלה ממנו מי שמרגיש שהאני שלו מורכב מגוף ונפש, ולמעלה מזה מי שמכניס לאני שלו את בני ביתו ומשפחתו, והאיש ההולך על פי דרכי התורה, האני שלו כולל את כל עם ישראל."

באגרת מפורסמת להוגה שמואל אלכסנדרוב הרב קוק מרחיב את היריעה הזאת: "מהלאום עד לאנושות רק צעד. מהאנושות לכל החי עוד צעד. מהתענינות במילוי של כדור אחד, עד כדי התענינות הפנימית והרצינית למלא המציאות בכל רחבו, איננו כי אם מהלך, מהלך אמנם רחוק, אבל הנצח איננו צריך לחפזון."

הנה כי כן, האינדיבידואליזם עשוי להתעלות עד כדי שייכות פנימית ואידיאליסטית לכלל האנושות ולכלל היקום.

אולם תנאי גדול יש לדבר, כפי שמרחיב שם הרב קוק – דבקות במי שבאמת כולל את הכול, ב"מקור האחדות של יחיד חי העולמים". כשם שאברהם מצא את עצמו, את הנאתו וטובתו, דווקא מתוך השמיעה לקול האלוהי שדיבר אליו, כך גם כל אדם ימצא את דרכו דווקא מתוך דרישת אלהים, מתוך ישרות וטהרה, "ושב ורפא לו" (ישעיהו י').

כשם שהקדוש ברוך הוא קרא לאברהם אבינו, כך הוא קורא גם לכולנו. עלינו רק לסלק את הרעשים החיצוניים, ורבים הם, ואז נזכה לשמוע את הקולות, ואחרי זה – שום דבר כבר לא יהיה כפי שהיה לפני כן.